Generalitat de Catalunya

Agència de Salut Pública de Catalunya

Sub-direcció General de Drogodependències

embaràs sensealcohol sensedrogues

Ana I. Ibar

Barcelona, 13 de novembre de 2019

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 4.0 Internacional.
La llicència es pot consultar a: http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca

Índex

- El consum d’alcohol i drogues durant l’embaràs
- Programa Embaràs sense alcohol ni drogues
- Conclusions

El consum d’alcohol i drogues durant l’embaràs

Desmuntant prejudicis

Drogues Il·legals

Drogues Legals

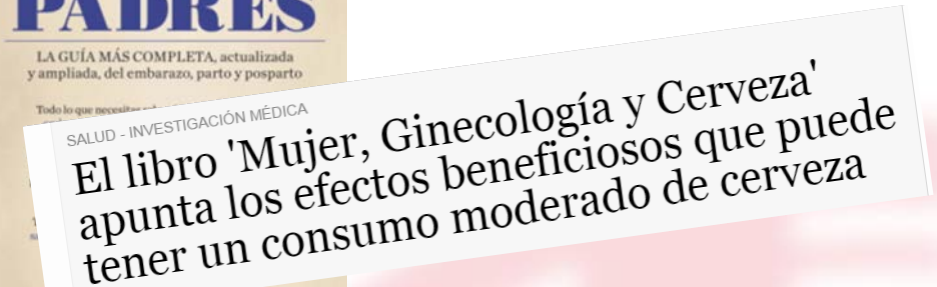
SALUD - INVESTIGACIÓN MÉDICA

El libro 'Mujer, Ginecología y Cerveza' apunta los efectos beneficiosos que puede tener un consumo moderado de cerveza

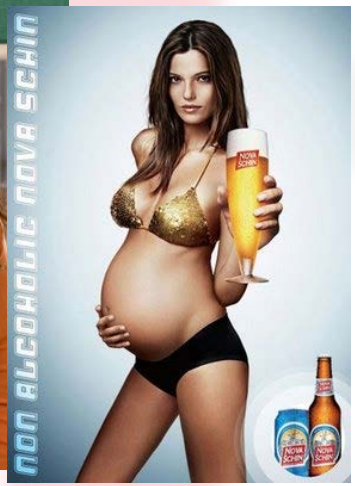

La indústria de l'alcohol i la dona

SALUD - INVESTIGACIÓN MÉDICA

El libro 'Mujer, Ginecología y Cerveza' apunta los efectos beneficiosos que puede tener un consumo moderado de cerveza

07/05/2014 - 00:54

Etiquetas Palma de Mallorca, Universidad de Extremadura, Investigación Médica, Condiciones Médicas, Dieta, Enfermedades.

El texto, editado por la SEGO, se ha presentado este miércoles en el Colegio Oficial de Farmacéuticos de Baleares

PALMA DE MALLORCA, 07 (EUROPA PRESS)

El consumo moderado de cerveza, por los ingredientes naturales con los que está elaborada, puede tener efectos beneficiosos para la salud de la mujer en diferentes etapas de su vida como el embarazo, la lactancia, la menopausia o la vejez, según una las conclusiones del libro 'Mujer, Ginecología y Cerveza', que se ha presentado este miércoles en en el Colegio Oficial de Farmacéuticos de Baleares.

HOY EN privalia
-57%

La indústria de l'alcohol i la dona

centro de información
CERVEZA
y SALUD

www.cervezaysalud.com — ES UNA PUBLICACIÓN DEL CENTRO DE INFORMACIÓN CERVEZA Y SALUD

El V Simposio Internacional de la Cerveza reúne a científicos de ámbito internacional en Madrid

Estudios evidencian una posible correlación positiva entre los polifenoles contenidos en la cerveza y su efecto sobre los sistemas cardiovascular y neurológico

"La cerveza, ingerida de forma moderada y acompañada de alimentos saludables, podría formar parte de un patrón alimentario saludable como la Dieta Mediterránea actual"

www.cervezaysalud.com — ES UNA PUBLICACIÓN DEL CENTRO DE INFORMACIÓN CERVEZA Y SALUD

Según el documento "Efecto preventivo y protector del consumo moderado de cerveza en la diabetes mellitus", elaborado por la Sociedad Española de Diabetes

El consumo de polifenoles y fibra soluble en el conjunto de una dieta saludable, podría tener efecto protector en la diabetes

Los polifenoles presentes en la cerveza (como los isoflavonoides y el xanthumol), podrían ayudar a reducir la glucemia en ayunas y la masa corporal

www.cervezaysalud.com — ES UNA PUBLICACIÓN DEL CENTRO DE INFORMACIÓN CERVEZA Y SALUD

IX edición de la Jornada Científica-Taller sobre Bebidas Fermentadas y Salud

El efecto antihipertensivo de los flavonoides podría influir en la reducción del riesgo de infarto de miocardio y los accidentes cerebrovasculares

Científicos e Investigadores nacionales e internacionales se reunieron para exponer temas relacionados con el consumo moderado de bebidas fermentadas y la salud cardiovascular

Desmuntant prejudicis

Drogues Il·legals

Drogues Legals

Cal combatre els estigmes i trencar prejudicis, i donar informació clara i contrastada per poder ajudar de forma efectiva a les dones embarassades i els nens i nenes que han de néixer.

Contínuum

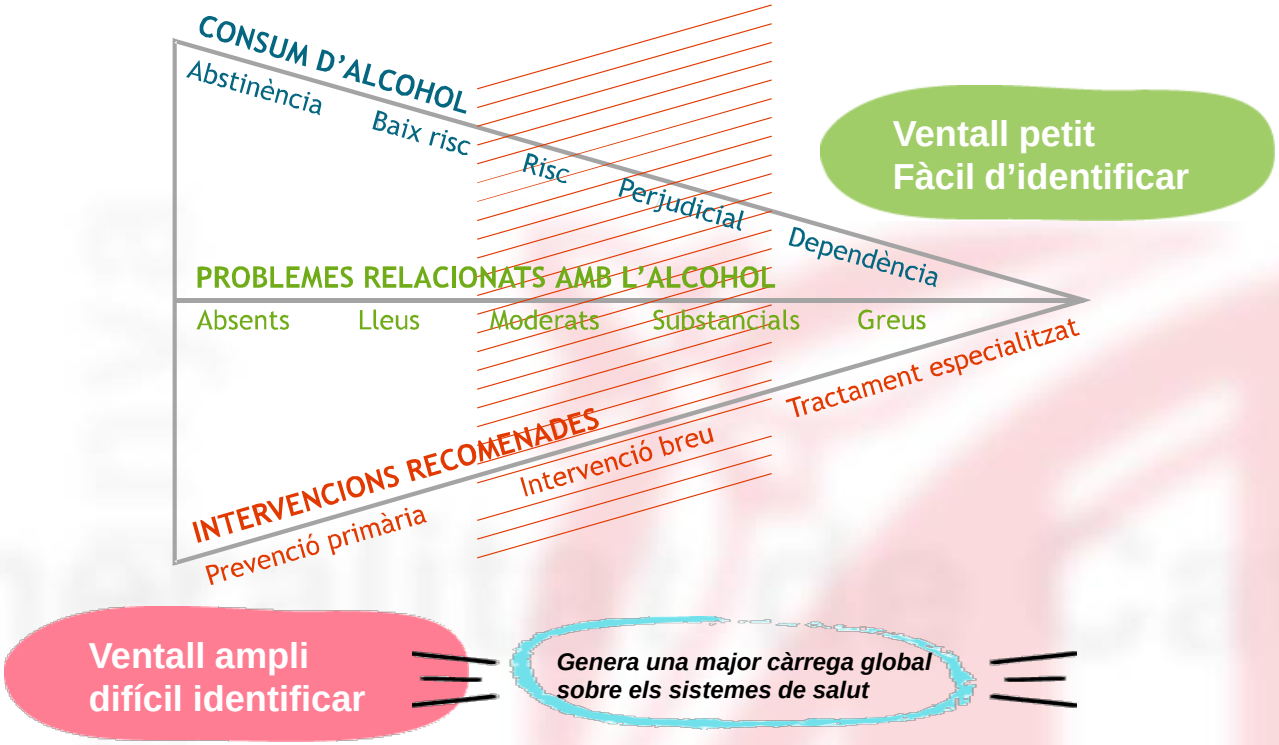
CONSUM D'ALCOHOL
Abstinència
Baix risc
Risc
Perjudicial
Dependència
PROBLEMES RELACIONATS AMB L'ALCOHOL
Absents
Lleus
Moderats
Substancials
Greus
INTERVENCIONS RECOMENADES
Prevenció primària
Intervenció breu
Tractament especialitzat
Ventall petit
Fàcil d'identificar
Ventall ampli
difícil identificar
Genera una major càrrega global
sobre els sistemes de salut

Prevalença de consum població general

Comparativa 14-18, 15-29, 30-64 i 15-64 anys, Catalunya (%), 2014/2015

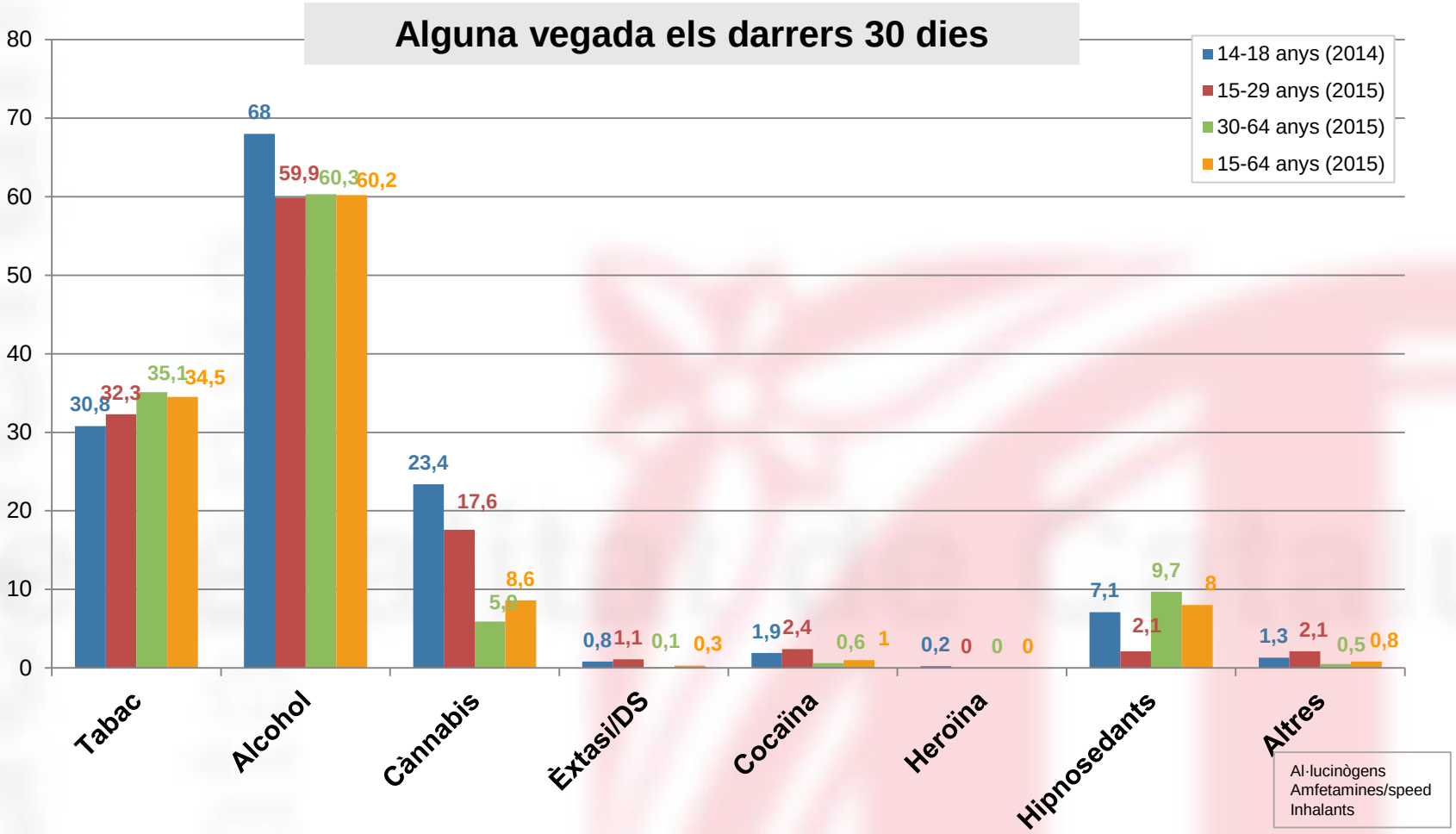

Font: Sub-direcció General de Drogodependències.ASPCAT.-PNSD. Informe dels resultats per a Catalunya de l'Enquesta estatal sobre l'ús de drogues a l'ensenyament secundari (ESTUDES) 2014
Font: Sub-direcció General de Drogodependències.ASPCAT.-PNSD. Informe dels resultats per a Catalunya de l'Enquesta domiciliària sobre alcohol i drogues a Espanya (EDADES) 2015

Prevalença de consum en dones en edat fèrtil

Dones entre 20 i 45 anys, Catalunya (%), 2013

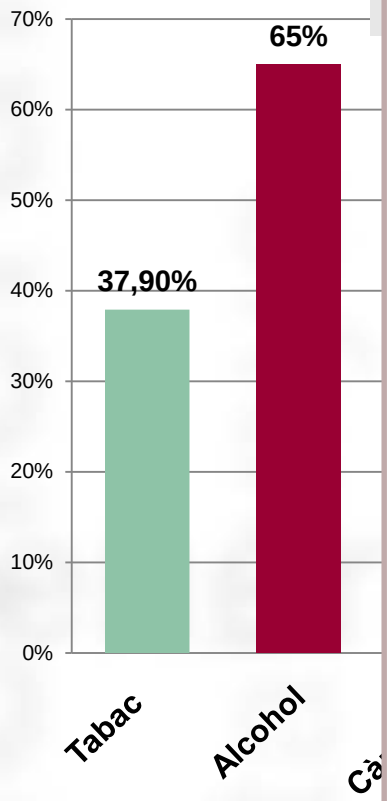

- Un **45%** de les dones havia consumit alcohol (Garcia-Algar et al, 2008) segons resultats amb biomarcadors
- Fins a un 17% de les dones consumeix alcohol el tercer trimestre d'embaràs (Blasco-Alonso, González-Mesa, Montes et al., 2015) segons resultats enquesta.

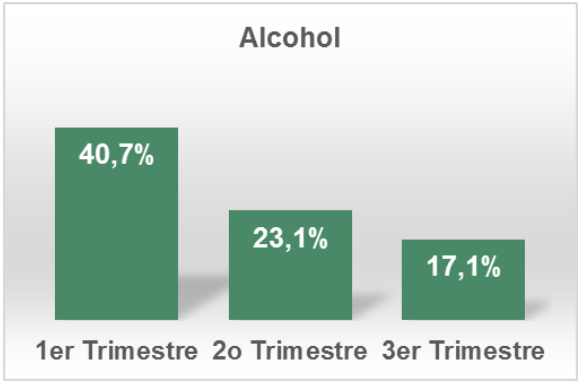

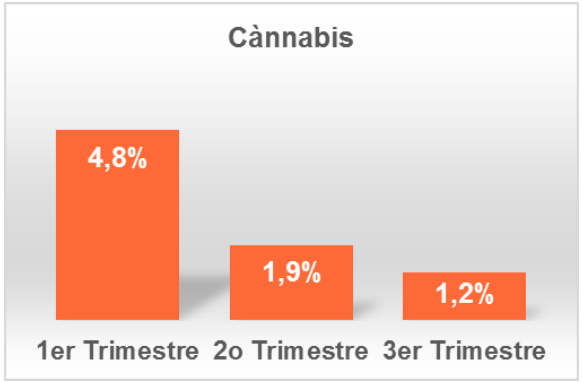

- S'estima que el 8,1% de les dones embarassades fan binge drinking (estudi de Ethen, Ramadhani, Scheuerle et al., 2009 en EUA).

Font: Sub-direcció General de Drogodependències. Agència de Salut Pública de Catalunya. Anàlisi de l'EDADES 2013. Observatori Espanyol sobre la Droga i les Toxicomanies. DGPNSD.

Casos detectats a Catalunya
(per substància)

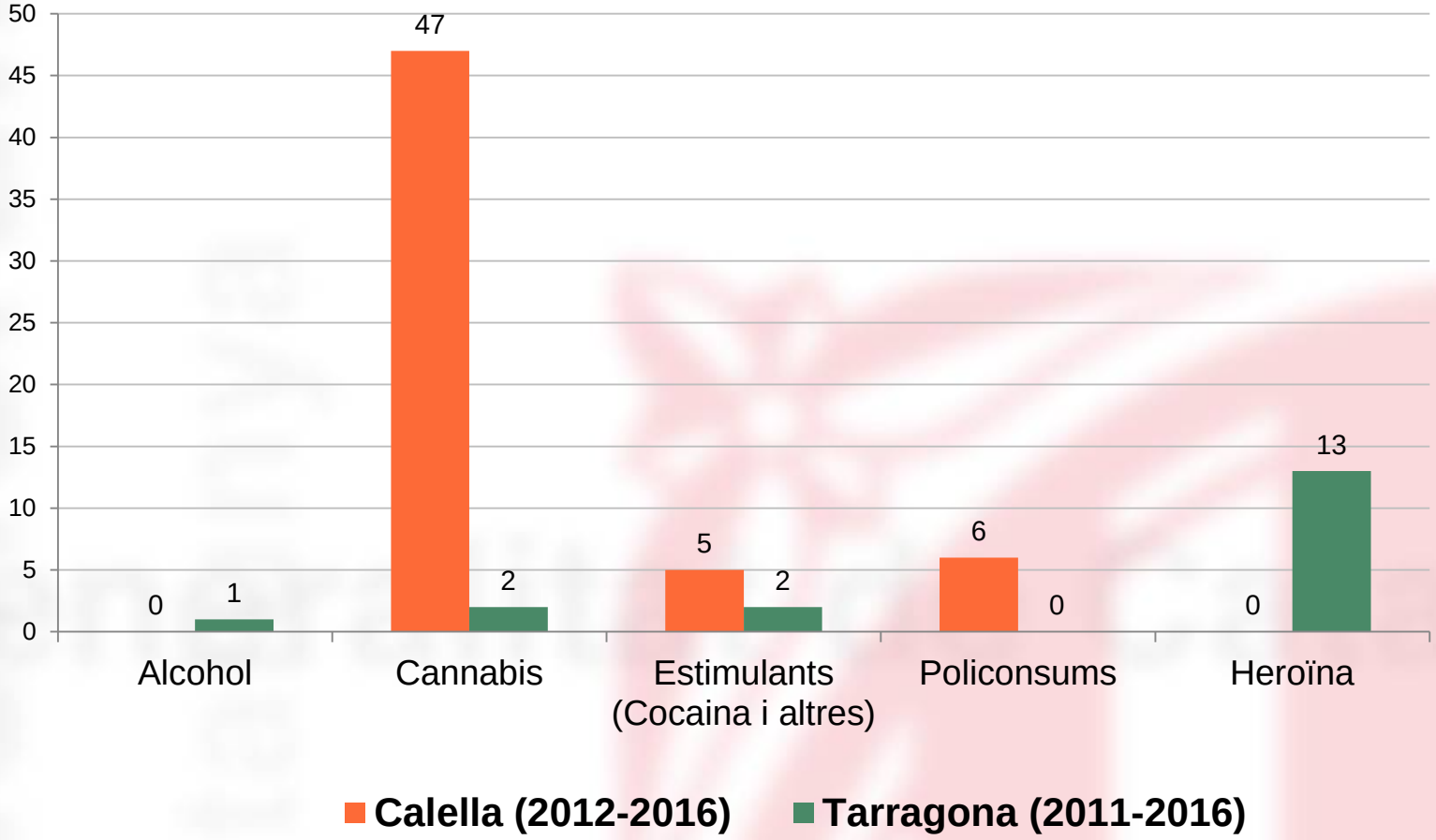

Casos detectats a Catalunya
(per dispositiu)

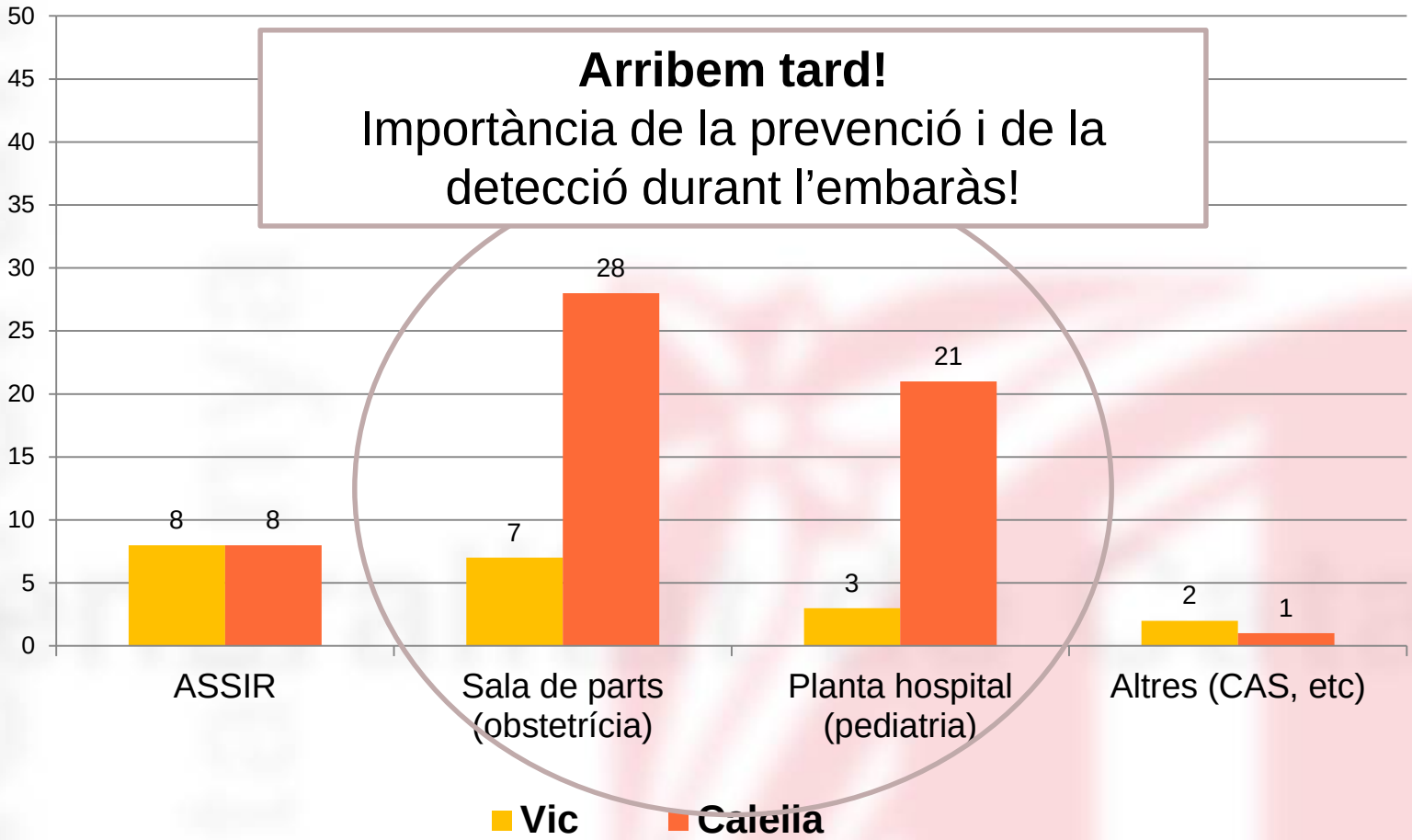

Arribem tard!
Importància de la prevenció i de la detecció durant l'embaràs!

Períodes de sensibilitat a l'acció dels tòxics

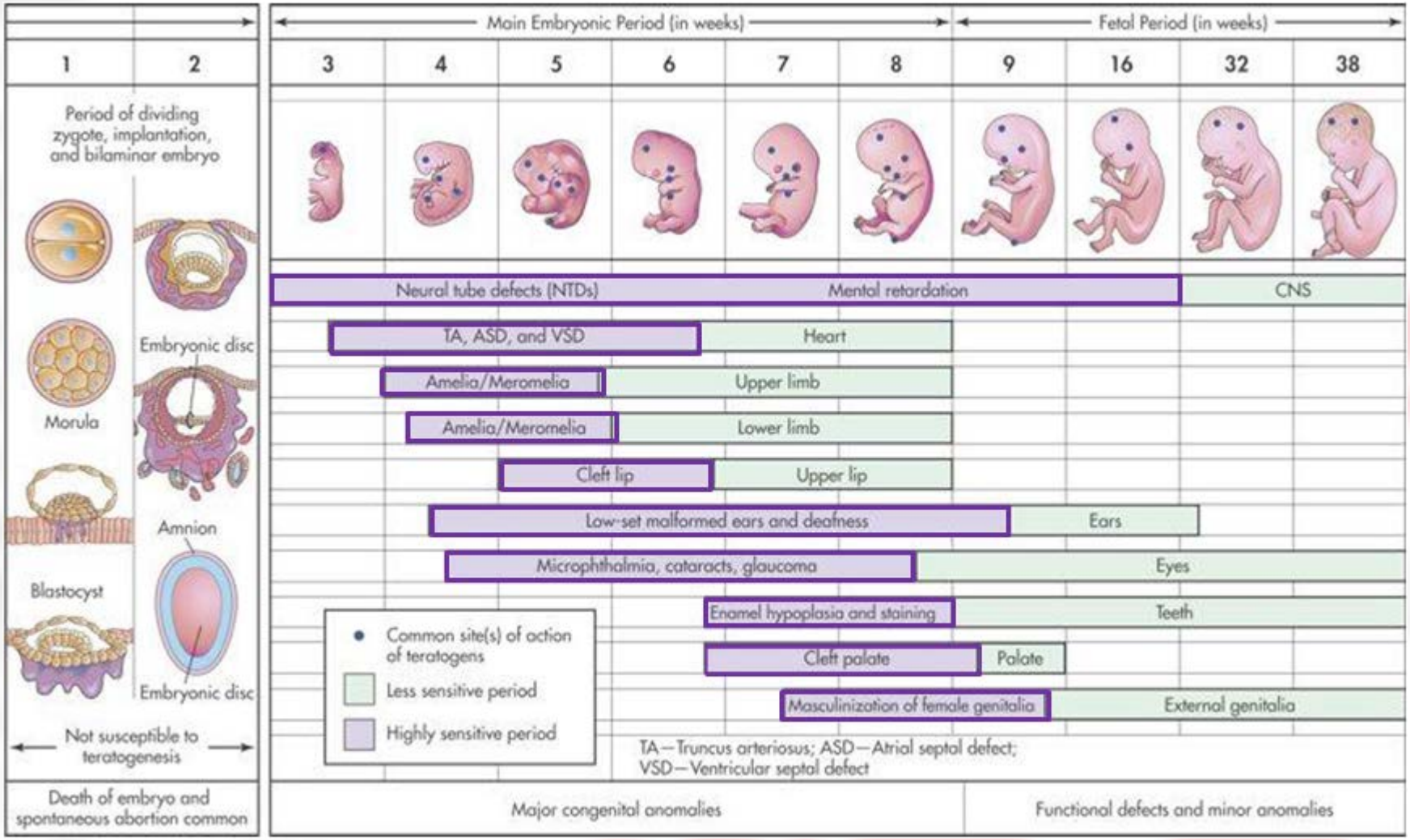

Foley, M. (2007). Drug Use During Pregnancy. Retrieved Apr. 1, 2010, from Merck, Whitehouse Station, NJ. Web site: http://www.merck.com/mmhe/sec22/ch259/ ch259a.html#sec22-ch259-ch259a-1214.

Efectes de l'exposició prenatal a les drogues

	Nicotina	Alcohol	Cànnabis	Opiacis	Cocaïna
	Efectes a curt termini/ naixement				
Desenvolupament fetal	Efecte	**Fort efecte**	NO efecte	Efecte	Efecte
Anomalies	Manca de consens sobre l'efecte	**Fort efecte**	NO efecte	NO efecte	NO efecte
Abstinència	NO efecte	NO efecte	NO efecte	**Fort efecte**	NO efecte
Afecci neurocond					Efecte
Creixer					de consens e l'efecte
Comportament	Efecte	**Fort efecte**	Efecte	Efecte	Efecte
Cognició	Efecte	**Fort efecte**	Efecte	Manca de consens sobre l'efecte	Efecte
Llenguatge	Efecte	Efecte	NO efecte	*	Efecte
Rendiment	Efecte	**Fort efecte**	Efecte	*	Manca de consens sobre l'efecte

Per valorar el risc pel nen o nena, és fonamental tenir en compte altres factors com la situació social.

*** Insuficient informació o no es disposa de dades**

Behnke, M. et al. (2013). Pediatrics. Prenatal Substance Abuse: Short- and Long-term Effects on the Exposed Fetus

Prevalença SAF

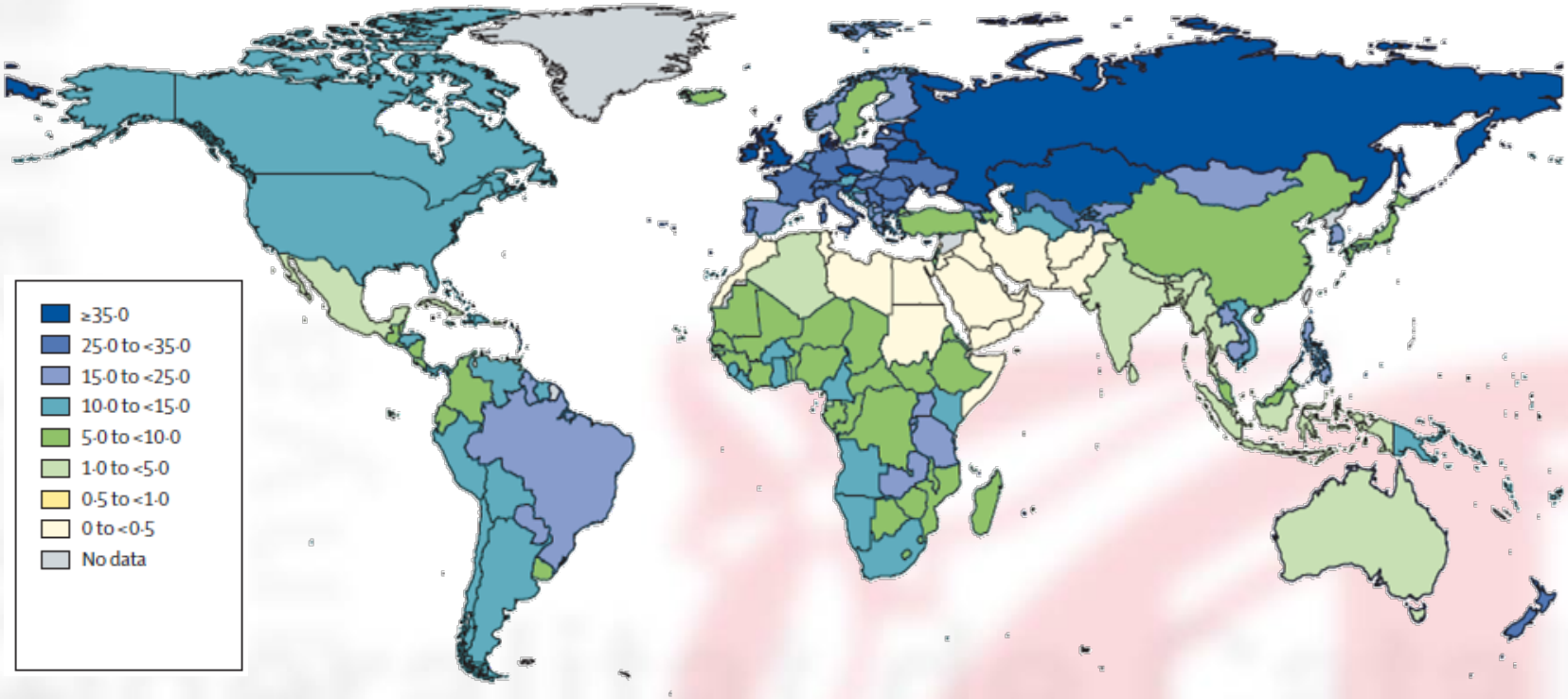

	Mundial	OMS Europa	Espanya
Prevalença de SAF (per 10.000 hab,)	**14,6** /10.000 hab. (9,4–23,3)*	**37,4** /10.000 hab. (9,4–23,3)*	**22,2** /10.000 hab. (9,4–23,3)*

Popova, S; Rehm, J; Lange, S; Probst, C and Gmel, G (2017), Lancet Estimation of national, regional, and global prevalence of alcohol use during pregnancy and fetal alcohol syndrome: a systematic review and meta-analysis

L’adopció internacional a Catalunya

País d’origen dels nens/es adoptats/des a Catalunya (2000-2016)

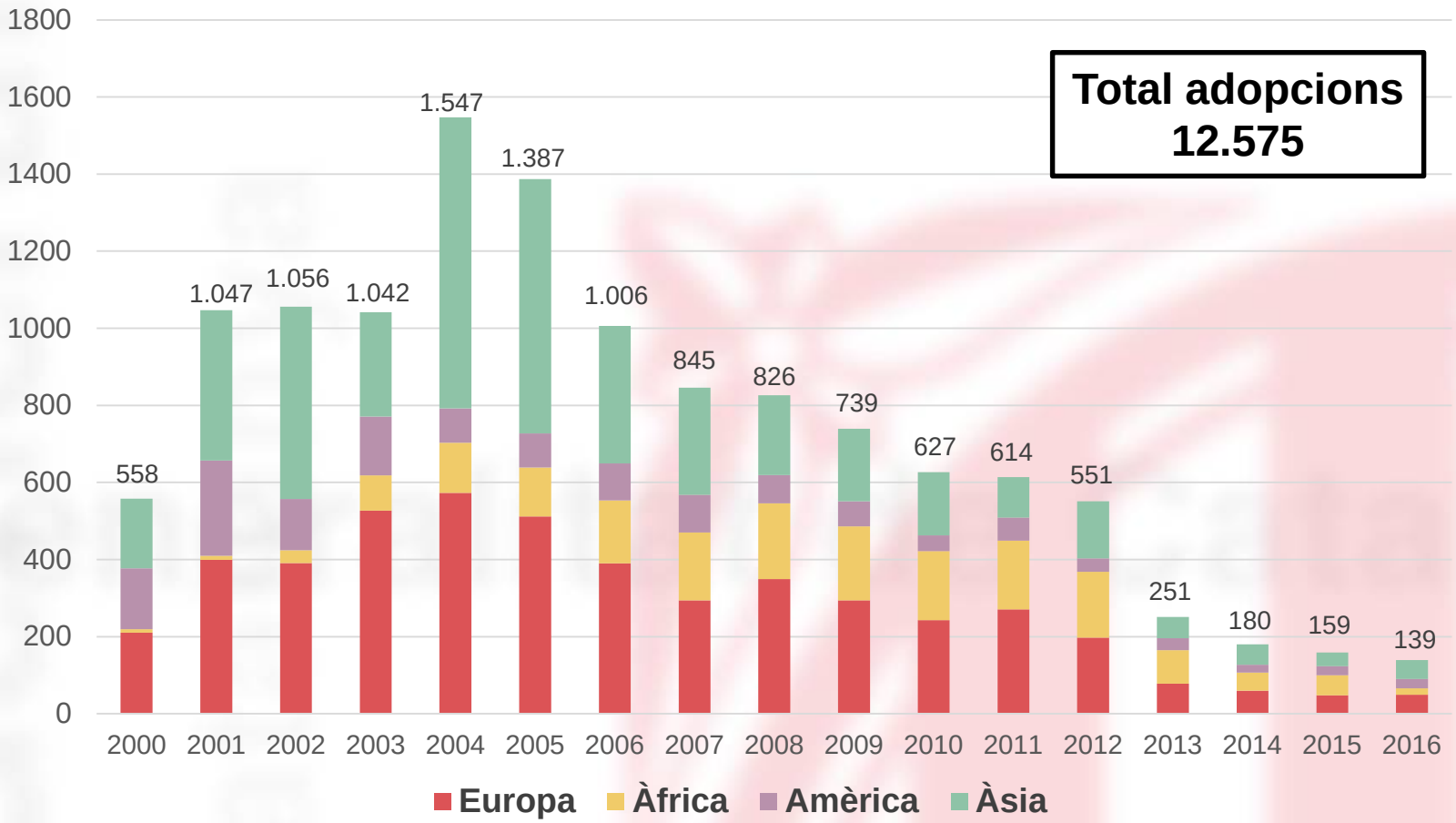

IDESCAT, 2016: Anuari estadístic de Catalunya. Adopció internacional. Infants adoptats. Per països. Font: Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció.

L’adopció internacional a Catalunya

País d’origen dels nens/es adoptats/des a Catalunya (2000-2016)

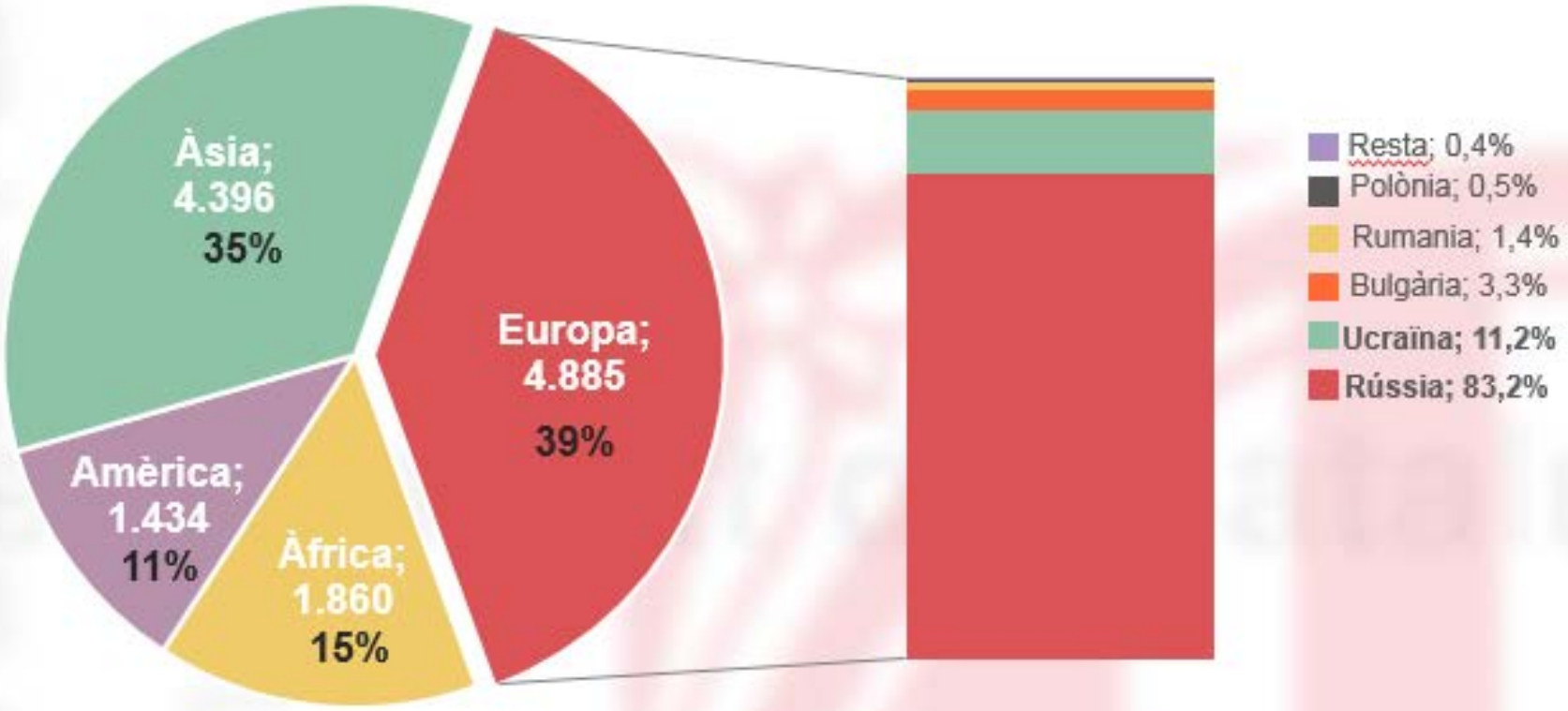

IDESCAT, 2016: Anuari estadístic de Catalunya. Adopció internacional. Infants adoptats. Per països. Font: Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció.

Estudi sobre els trastorns de l'espectre alcohòlic fetal (TEAF)

en persones adoptades de Europa de l'Est

Sant Joan de Déu Barcelona · Hospital
Servei de Pediatria

Vall d'Hebron Barcelona Campus Hospitalari
Servei de Psiquiatria

CLÍNIC BARCELONA Hospital Universitari

Generalitat de Catalunya
Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció

Generalitat de Catalunya
Agència de Salut Pública de Catalunya
Sub-direcció General de Drogodependències

OBJECTIU

Conèixer l'afectació de TEAF als nens i nenes adoptats a Catalunya provinents dels països de l'Est (Rússia i Ucraïna)

ACCIONS

Dimensionar i crear nous RECURSOS en diversos àmbits (educació, sistema de salut mental, legal, etc)

Creació d'Unitats Expertes en Diagnòstic i Tractament de TEAF

- Elaboració d'un **PROTOCOL de detecció de TEAF** ✓(en procés)
- **Accions de divulgació i formació sobre TEAF** ✓(en procés)
- Elaboració d'una **GUIA DE RECURSOS** que determini **què necessiten els nens i nenes amb TEAF en l'àmbit de la salut, educatiu i social** ✓(en procés)
- Elaboració d'unes **RECOMANACIONS d'ús intern ICAA i entitats per a determinar millores als circuits i els processos**.

Estudi sobre TEAF en persones adoptades de l'Europa de l'Est a Catalunya

Diagnòstic		RESULTATS		Estudi Suècia	
TEAF		50%	(81)	TEAF	52%
SAF		20,4%	(33)	SAF	30%
SAF parcial		16,0%	(26)		
ARND	Tr. del neurodesenvolupament relacionat amb l'alcohol	11,1%	(18)		
ARBD	Defectes de naixement relacionat amb l'alcohol	1,2%	(2)		
NO TEAF		50%	(81)		
Total		100%	(162)		

- Retard maduratiu: 23%
- Autisme: 9%
- TDAH: 51%
- Dispraxia: 34%

Landgren, Svensson, Strömland et al., 2010

ACCIONS

Orientades a reforçar les mesures informatives en processos d'adopció

INFORMACIÓ

INFANTS AMB NECESSITATS ESPECIALS

SESSIÓ INFORMATIVA ESPECÍFICA PER FAMÍLIES

FORMACIÓ ESPECÍFICA ECAI/ICIF

SUBVENCIONS A ASSOCIACIONS DE FAMILIES ADOPTIVES

- Les famílies que vulguin iniciar un procés d'adopció a Rússia i Ucraïna rebran una sessió informativa específica.
- Es reforçarà la formació específica a les ECAI/ICIF que treballen en aquests països.
- Les famílies que vulguin adoptar en aquests països seran formades i valorades per l'adopció d'un infant amb necessitats especials.
- Convocatòria de subvencions ICAA destinades a associacions de famílies adoptives.

Programa *Embaràs sense alcohol ni drogues*

Principis

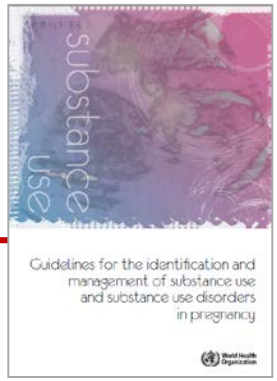

- **Priorització de la prevenció**
  - La prevenció, reducció i abandonament del consum d'alcohol i altres drogues durant l'embaràs i en el període del post-part és un component essencial en l'optimització de la salut i el benestar de les dones i els seus fills.
- **Garantir l'accés a serveis de prevenció i tractament**
  - Confidencialitat i respecte dels drets humans, etc.
- **Respecte de l'autonomia de les dones.**
  - L'autonomia de les dones ha de ser respectada i han de ser informades sobre els riscos i els beneficis per a ella, per al seu fill i de les opcions de tractament disponibles.
- **Provisió d'atenció integral.**
  - Atenció a la complexitat i la naturalesa multifacètica d'aquests problemes.
- **Protecció davant la discriminació i l'estigma.**
  - Evitar l'estigma, la discriminació i la marginació i promoure el suport de la família, de la comunitat i també la inclusió social reforçant el vincle amb els serveis d'atenció a la infància, d'ocupació, educació i vivenda.

OMS, 2014

Objectius del programa

Preconcepció – Embaràs – Part – Postpart

- **Sensibilització i promoció de la salut** en sentit ampli i a nivell comunitari:
  - Població general
  - Dones en edat fèrtil, embarassades i les seves parelles
- Fer detecció precoç i oferir **consells adreçats a l'abandonament de qualsevol consum durant** tot l'embaràs a totes les dones en edat fèrtil, les seves parelles i persones del seu entorn;
- Oferir **tractament especialitzat des dels CAS i REDAN per disminuir els casos de separació mare-nadó/na**

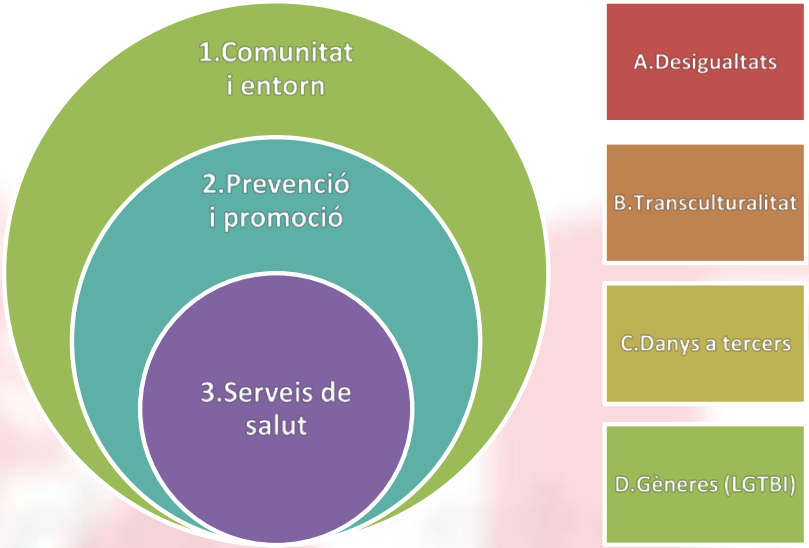

- Donar suport per a les noves mares i els seus fills després del part
- Fer una bona **avaluació, intervenció i seguiment dels nens exposats per tal de minimitzar l'impacte negatiu de l'exposició a substàncies.**

ACCIONS

Orientades a reduir el consum d'alcohol i altres drogues durant l'embaràs

PREVENCIÓ

- IDENTIFICACIÓ PRECOÇ
- INTERVENCIÓ I SEGUIMENT
- INFORMACIÓ
- FORMACIÓ PROFESSIONALS
- ESTUDIS PILOT

Orientades a reduir les conseqüències en els nens i nenes afectats de TEAF

TRACTAMENT

- CRIBRATGE
- DIAGNÒSTIC
- TRACTAMENT I SEGUIMENT
- INFORMACIÓ I SUPORT
- FORMACIÓ PROFESSIONALS

IDENTIFICACIÓ PRECOÇ, INTERVENCIÓ I SEGUIMENT

Orientades a reduir el consum

PREVENCIÓ

Programa "EMBARÀS SENSE ALCOHOL NI DROGUES"

- Integrat en el **Protocol per al seguiment de l'embaràs a Catalunya. 3ª edició.**

PREVENCIÓ PRIMÀRIA: Educació sanitària durant cada etapa de l'embaràs (**prevenció drogues, tabac, alcohol...**)

embaràs sensealcohol sensedrogues

Protocol de seguiment de l'embaràs a Catalunya

PREVENCIÓ SECUNDÀRIA:
Detecció del consum d'alcohol, drogues… a la 1ª visita i acompanyament al llarg de tot l'embaràs.

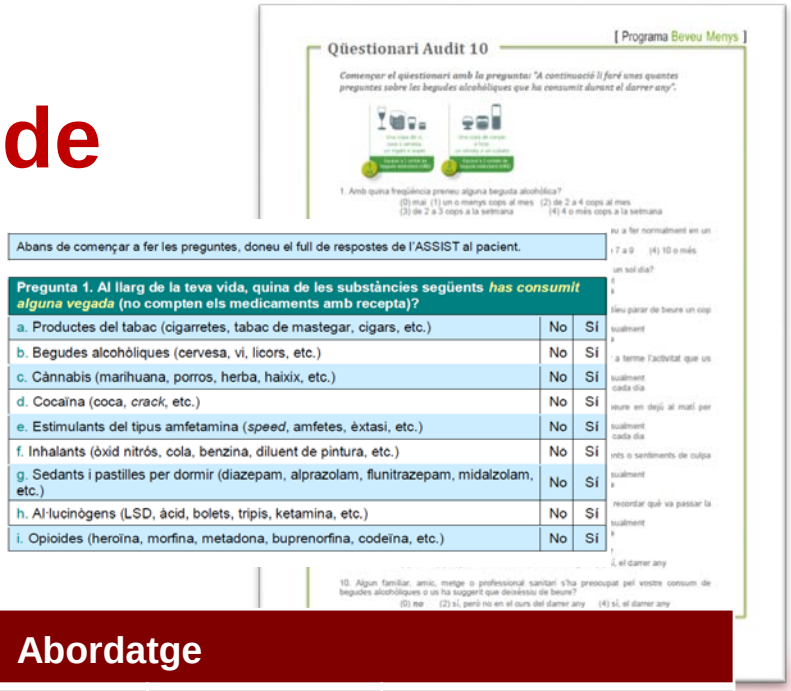

Qüestionari Audit 10

[Programa Beveu Menys]

Començar el qüestionari amb la pregunta: "A continuació li faré unes quantes preguntes sobre les begudes alcohòliques que ha consumit durant el darrer any".

1. Amb quina freqüència preneu alguna beguda alcohòlica?
(0) mai (1) un o menys cops al mes (2) de 2 a 4 cops al mes
(3) de 2 a 3 cops a la setmana (4) 4 o més cops a la setmana

Abans de començar a fer les preguntes, doneu el full de respostes de l'ASSIST al pacient.

Pregunta 1. Al llarg de la teva vida, quina de les substàncies següents *has consumit alguna vegada* (no compten els medicaments amb recepta)?		
a. Productes del tabac (cigarretes, tabac de mastegar, cigars, etc.)	No	Sí
b. Begudes alcohòliques (cervesa, vi, licors, etc.)	No	Sí
c. Cànnabis (marihuana, porros, herba, haixís, etc.)	No	Sí
d. Cocaïna (coca, *crack*, etc.)	No	Sí
e. Estimulants del tipus amfetamina (*speed*, amfetes, èxtasi, etc.)	No	Sí
f. Inhalants (òxid nitrós, cola, benzina, diluent de pintura, etc.)	No	Sí
g. Sedants i pastilles per dormir (diazepam, alprazolam, flunitrazepam, midalzolam, etc.)	No	Sí
h. Al·lucinògens (LSD, àcid, bolets, tripis, ketamina, etc.)	No	Sí
i. Opioides (heroïna, morfina, metadona, buprenorfina, codeïna, etc.)	No	Sí

Patró consum de la mare	Abordatge				
No consum	Reforç	Informació			
BAIX RISC **Consum esporàdic no intensiu**		Informació + material	Intervenció breu motivacional	Seguiment	
RISC **Consums elevats i freqüents** (sense criteris de SDA)		Informació	IBM extensa	Seguiment intensiu	
ALT RISC **Dependència**		Informació	IBM	Planificació seguiment intensiu	Derivació i tractament servei especialitzat

INFORMACIÓ

- **Material divulgatiu adreçat a:**
  - ✓ Població en general
  - ✓ Dones embarassades adultes (alcohol)
  - ✓ Dones embarassades joves (alcohol i drogues)
  - ✓ Dones embarassades usuàries

    (en preparació)

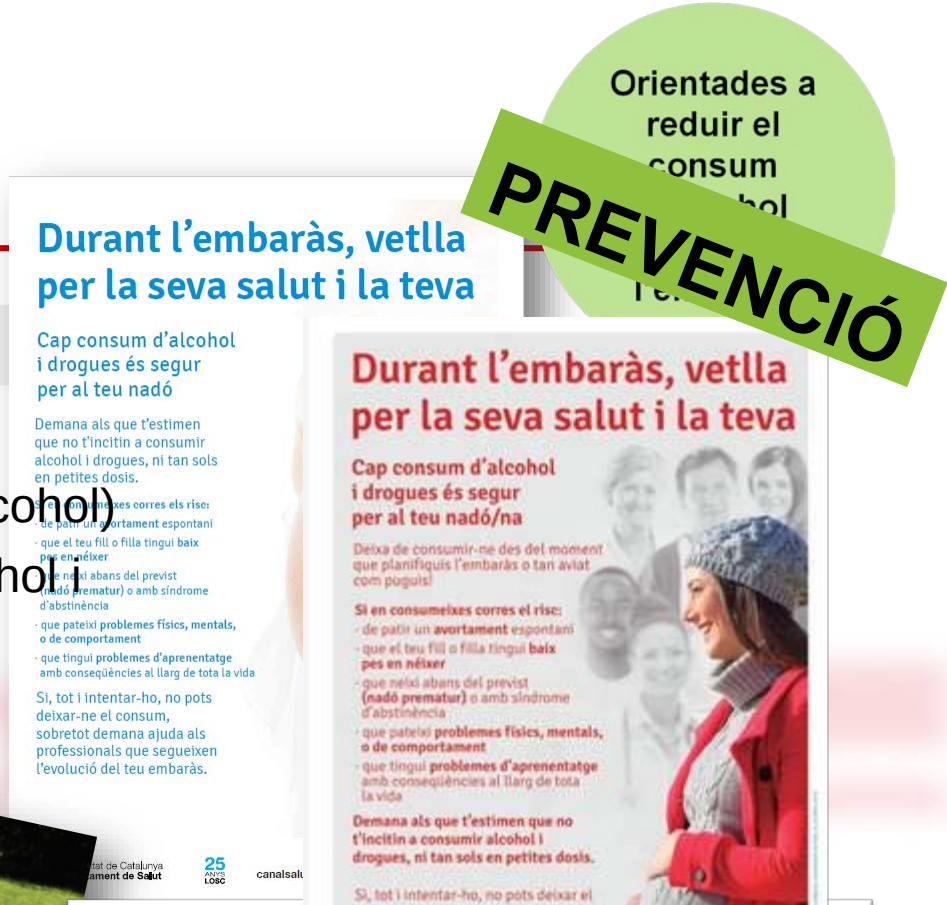

Materials avaluats en grups focals amb dones embarassades.

https://www.youtube.com/watch?v=AaC7mvShMi4

DIAGNOSTIC/TRACTAMENT i SEGUIMENT

Orientades a prioritzar el tratament a
s dones
dores
embar s

TRACTAMENT

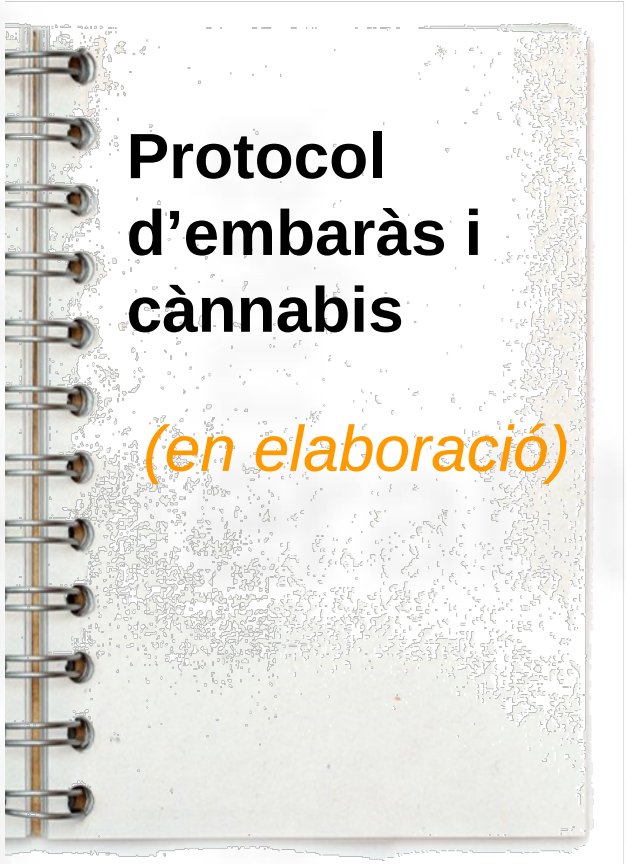

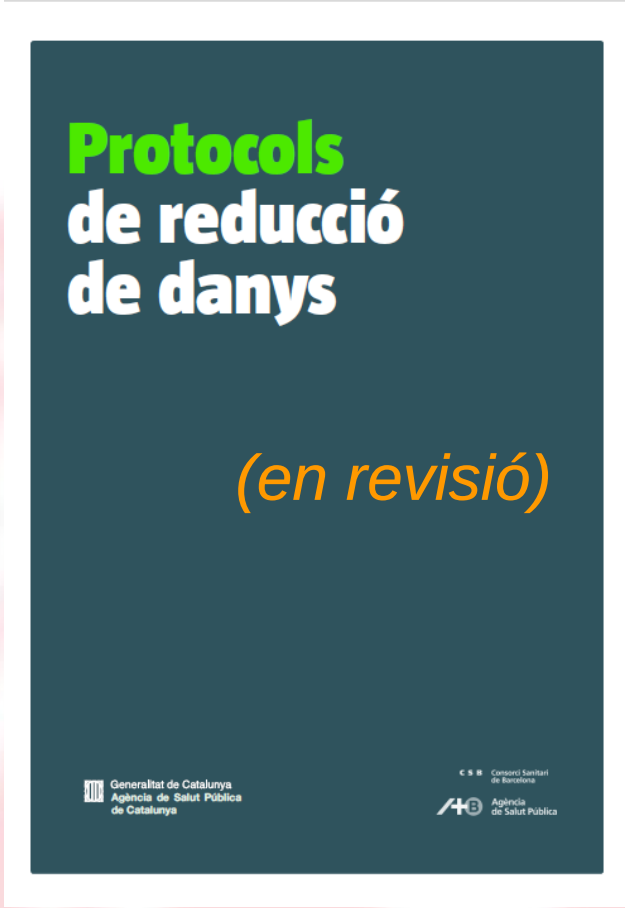

FORMACIÓ PROFESSIONALS I CREACIÓ DE CIRCUITS

Orientades a prioritzar el tractament a [illegible] dones [illegible]dores embar[illegible]s

TRACTAMENT

Protocol de seguiment de l'embaràs a Catalunya

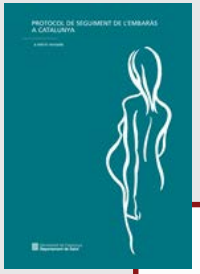

Formació sobre Salut mental perinatal

Establiment de circuits de salut mental perinatal

FORMACIÓ

embaràs sensealcohol sensedrogues

Orientades a reduir el consum

PREVENCIÓ

- **Formació de salut mental perinatal als circuits**

Mòdul A: **Atenció a la salut mental perinatal**

- La salut mental perinatal: epidemiologia
- Què podem fer per millorar la salut mental perinatal? Estratègia a Catalunya
- L'entrevista en salut mental perinatal
- Xarxes i recursos humans en el territori: l'equip multidisciplinari en l'ASSIR i en salut mental
- Intervenció en salut mental perinatal del CSMA i CSMIJ i dels centres hospitalaris
- Abordatge farmacològic dels problemes de salut mental perinatal
- Abordatge psicològic dels problemes de salut mental perinatal
- Circuits d'intervenció dins l'Atenció Primària i coordinació entre dispositius

Mòdul B: **Identificació precoç, intervenció i tractament de les gestants amb problemes relacionats amb el consum de substàncies psicoactives.**

- Situació a Catalunya del consum de substàncies psicoactives durant la gestació i puerperi
- Drogues i embaràs: consum i efectes sobre la mare i la criatura
- L'entrevista clínica per identificar els consums de substàncies psicoactives durant l'embaràs a l'ASSIR: oportunitats i dificultats
- La intervenció breu i la derivació a recursos especialitzats en el consum de substàncies psicoactives en l'embaràs a l'ASSIR
- Intervenció del CAS en les gestants amb addiccions

ESTUDIS PILOT

embaràs sensealcohol sensedrogues

Orientades a reduir el consum

PREVENCIÓ

- **Estudis pilot d'implementació del programa** (en procés)

CRIBRATGE

Orientades a reduir les conseqüències ens i

TRACTAMENT

PROTOCOL de detecció de TEAF inclòs en el *Protocol d'Activitats Preventives i de Promoció de la Salut a l'edat pediàtrica* (Infància amb Salut) i **formació especialitzada per pediatria**

INFORMACIÓ I SUPORT

- Elaboració de tres **GUIES PER L'ABORDATGE DEL TEAF**
  - Famílies
  - Professionals de la psicologia i la psiquiatria (CSMIJ, CSM, CAS)
  - Ensenyament
- Elaboració d'un **REPOSITORI DE RECURSOS EN LÍNEA en l'àmbit de la salut, educatiu i social** (http://drogues.gencat.cat/ca/professionals/prevencio/programes_i_recursos/ambit_serveis_de_salut/salut-sexual-i-reproductiva-/teaf/)

Accions de sensibilització

- **Notícia publicada a La Vanguardia el 13 de desembre de 2016** sobre els beneficis de la cervesa.

SALUD

La cerveza sin alcohol aporta el triple de ácido fólico que la leche entera

Con un botellín de 200 miligramos se podría conseguir el 7,5 por ciento de la cantidad diaria recomendada

- **Spot Anna de Codorniu "Una chica maravillosa"** (setembre de 2016) en la que s'intueix que una parella brindarà amb cava per celebrar la maternitat.

- **Llibre "Vamos a ser padres".** Fragment que incita al consum d'alcohol per celebrar l'embaràs.

Eso sí: la primera persona que debe saberlo es tu pareja, aunque parezca obvio. Haz una fiesta, llama por teléfono, manda emails, publícalo en el periódico o en tu red social... Compra una botella de cava y celébralo por todo lo alto... Pero, no bebas mucho.

Accions de sensibilització

- **Queixa a la Riera.** *Capítol 1254, (min. 27) i capítol 1402 (min.34-35)* on apareix, primer de tot, una dona gestant prenent cava i en el segon brindant amb vi.

- **Posteriorment,** en el *capítol 1437 (min. 27-28)* es menciona específicament que no es aconsellable que una dona embarassada consumeixi alcohol.

Reptes i conclusions

Reptes

- **Millorar l'accessibilitat** de les dones embarassades consumidores als serveis de seguiment d'embaràs
- **Desmuntar idees errònies** al voltant del consum de substàncies i el maltractament prenatal, ajuden a la dona en el seu procés.
- Establiment de **circuits de salut mental perinatal** que incloguin tots els agents implicats en el seguiment d'embaràs i problemes associats
- Millorar la **coordinació i priorització** en els casos més greus
- **Desenvolupar recursos de caire social** que ajudin la dona gestant amb trastorn per ús de substància i a la família un cop el bebè ja ha nascut.

Conclusions

- Els problemes de salut i comportamentals en infants a conseqüència de l'exposició prenatal a l'alcohol i les drogues, són (idealment) **100% prevenibles** en població autòctona
- Els greus prejudicis socials existents, fan que no se sàpiga **l'abast real** del problema, que arribem tard i que les dones consumidores de drogues il·legals o en situació d'exclusió social siguin especialment culpabilitzades.
- Durant l'embaràs moltes dones estan **més motivades** per reduir o canviar conductes poc saludables i els **controls obstètrics regulars** i el seguiment pediàtric ofereixen una molt bona oportunitat per a la prevenció i la intervenció precoç.
- Necessitat d'acords sobre **circuits** per a tot tipus de situacions i sobre la definició de **recursos necessaris** per a les dones embarassades que consumeixen, **validat pels grups d'interès** (societats, associacions de mares).
- **Reforç de la prevenció** dels embarassos exposats a través d'altres programes preventius: a nivell comunitari, àmbit escolar, oci nocturn, grups de risc, etc.
- Necessitat d'un **abordatge integral:** pluridisciplinar i des de la prevenció al tractament